

A bírálóbizottság értékelése

Szécsényi Endre disszertációjának legfontosabb állítása szerint a modern értelemben vett „esztétikai beállítódás” vagy „esztétikai érzékenység” mint újszerű szemléletmód és tapasztalati forma elsőként a brit kulturális nyilvánosság közegében jelent meg a XVII. század második felétől a XVIII. század első harmadáig terjedő időszakban. A szerző e tapasztalati komplexum „kidolgozásának” folyamatát az „esztétikai” (vagy későbbi kifejezéssel: az esztétikum) „feltalálásának” nevezi, hangsúlyozva, hogy a disszertációban tárgyalt szerzők – Lord Shaftesbury, Joseph Addison, Richard Steele, Francis Hutcheson és George Berkeley – egy precedens nélküli, ténylegesen új látásmód kidolgozására és leírására tettek kísérletet változatos műfajú írásaikban. Az esztétikai beállítódás ezekben a szövegekben elsősorban a *természethez* fűződő sajátos emberi viszonyként jelenik meg, s nem kimondottan a műalkotások tapasztalati minőségeire irányul; továbbá az érzéki – amely szorosan összekapcsolódik az érzékfeletti vagy a spirituálissal – nem pusztán eszköz valamiféle intellektuális tartalmak eléréséhez, hanem a tapasztalat *konstitutív keretét* szolgáltatja.

A disszertáció eszmetörténeti vizsgálódásainak legfőbb tudományos eredménye, hogy a megrajzolt kép alternatívát kínálhat a hagyományos esztétikatörténeti narratívákkal szemben. Jóllehet az „esztétikai” „feltalálása” valóban az egyik fontos oka volt annak, hogy a XVIII. század közepén megszületett az esztétika mint önálló filozófiai diszciplína, az értekezés tanúsága szerint nem helyes az elemzett „proto-esztétikai” fejleményeket pusztán a később beérő eszmetörténeti folyamatok előtörténeteként vagy előképeként kezelni (s egyben az esztétika történetét a német szellem „belügyeként” értelmezni). Mi több, azzal, hogy Szécsényi az esztétikai érzékenység létrejöttét a *gustus spiritualis* és a spirituális gyakorlatok (jezsuita) teológiai hagyományaihoz köti, jóval korábbi ponton jelöli ki az „esztétikai” felemelkedéséről szóló történet lehetséges kezdetét, mint a bevett esztétikatörténeti magyarázatok.

Szécsényi Endre disszertációja nagy filológiai alapossággal és felkészültséggel megírt, a szakirodalom széles körű ismeretén alapuló, invenciózus szakmunka, amely plasztikus és meggyőző képet nyújt tárgyáról: a természeti hangoltság új praxisokat és életgyakorlatokat teremtő, dinamikus gondolati alakzatainak megjelenéséről, illetve az előzményként szolgáló korábbi eszmei alakzatok átkonfigurálódásáról. A szerző következtetései azonban valamivel kevésbé meggyőzők, amikor a gondolati mintázatok elmozdulásait konkrét hatástörténeti összefüggéseként látatja. Ez azonban nem sokat von le a doktori értekezés tudományos értékéből.